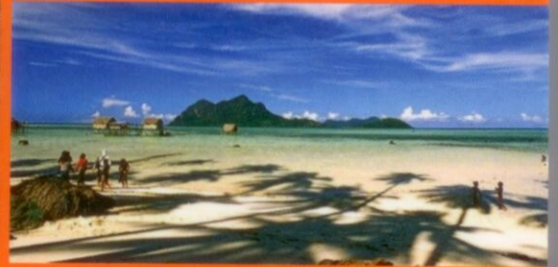
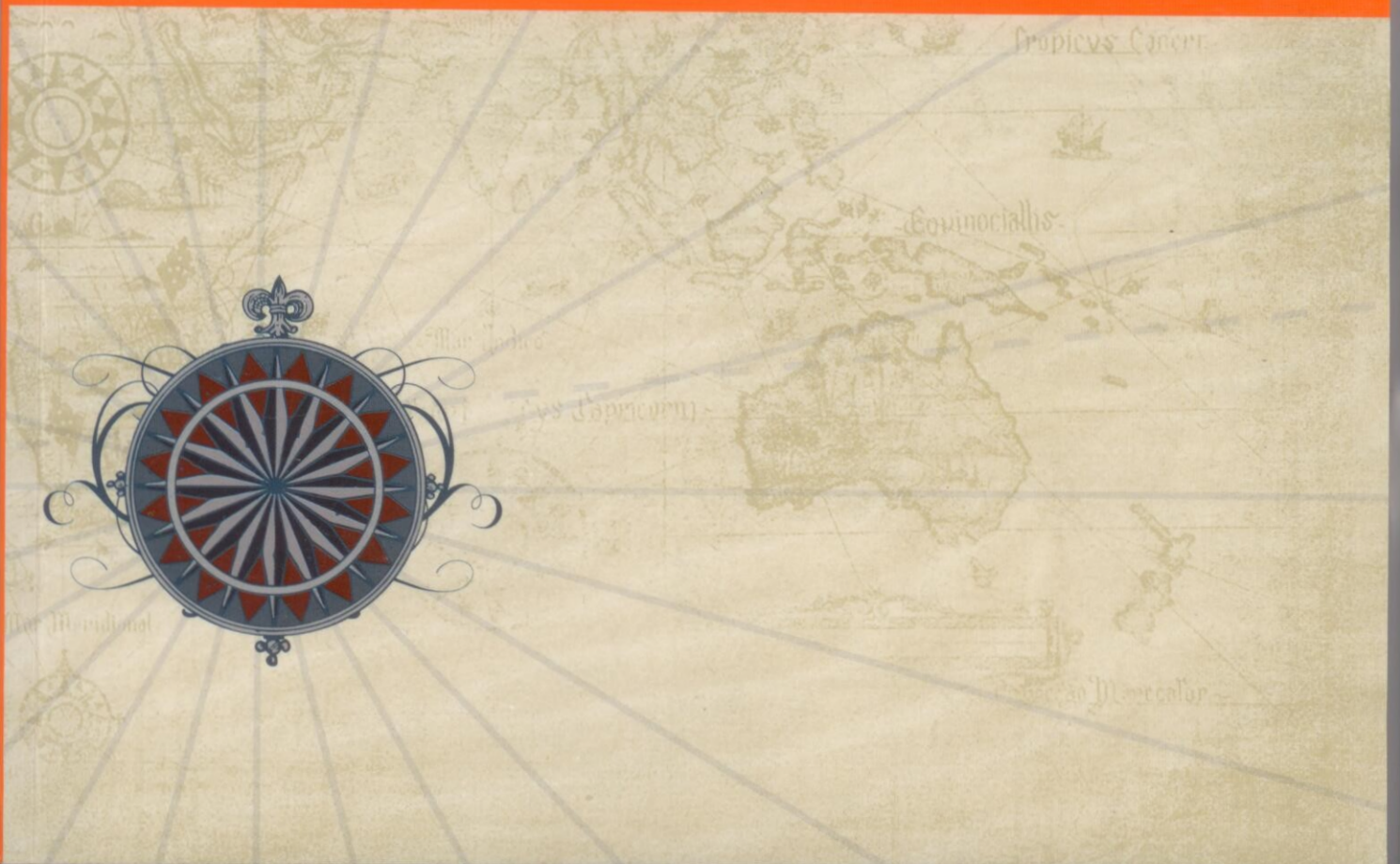

10

მსოფლიოს გეოგრაფია

ზ. დავითაშვილი, ნ. ელიზბარაშვილი

ზურაბ დავითაშვილი
ნოდარ ელიზბარაშვილი

მსოფლიოს გეოგრაფია

X კლასი

მოსწავლის წიგნი

მსოფლიოს გეოგრაფია X კლასი

ზურაბ დავითაშვილი

ნოდარ ელიზბარაშვილი

რედაქტორები: იამზე ეცეტაძე

პედაგოგიკის დოქტორი

დარეჯან ფალავა

პედაგოგი

კომპიუტერული

უზრუნველყოფა: ნუგზარ არჩიმაშვილი

© გამომცემლობა „კლიო“ 2012

© გამომცემლობა „მერიდიანი“ 2012

© გამომცემლობა „ქართული ბიოგრაფიული ცენტრი“ 2012

© ზ. დავითაშვილი, ნ. ელიზბარაშვილი, 2012

ყველა უფლება დაცულია

Zurab Davitashvili

Nodar Elizbarashvili

WORLD GEOGRAPHY

10th Grade Textbook

გამომცემლობა „კლიო“

აღმაშენებლის გამზირი 181, თბილისი, 0112, საქართველო

ტელ.: (+995 32) 234 04 30

E-mail: book@klio.ge

www. klio. ge

გამომცემლობა „მერიდიანი“

აღ. ყაზბეგის გამზ. 47, თბილისი, 0112, საქართველო

ტელ.: (+995 32) 239 15 22

გამომცემლობა „ქართული ბიოგრაფიული ცენტრი“

ბაკურიანის 2, თბილისი, 0176, საქართველო

ტელ.: (+995 32) 240 92 40

ISBN 978-9941-415-97-5

შინაარსი

I ნაწილი. ბუნებრივი პირობების და რესურსების გეოგრაფია

1.1. მსოფლიო 5

1.2. ბუნებრივი პირობები და ბუნებრივი რესურსები 9

1.3. ლითონფერო და მინერალური რესურსები 13

1.4. ატომსფერო და კლიმატური რესურსები 17

1.5. ჰიდროსფერო და წყლის რესურსები 20

1.6. მსოფლიო ოკეანე და ოკეანური რესურსები 23

1.7. ბიოსფერო და ბიორესურსები 25

1.8. ნიადაგები და მიწის რესურსები 29

1.9. ბუნებრივი რესურსების გამოყენების პრობლემები 33

1.10. გლობალური ეკოლოგიური პრობლემები 36

II ნაწილი. ისტორიული გეოგრაფია

2.1. კველი მსოფლიოს ისტორიული გეოგრაფია 40

2.2. შუა საუკუნეების ისტორიული გეოგრაფია 44

2.3. პოლიტიკური რუკის ფორმირება დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენების ეპოქასა და აღრეულ ახალ ხანაში 49

2.4. ცვლილებები პოლიტიკურ რუკაზე გვიანდელ ახალ ხანაში 53

2.5. უახლესი პერიოდის პოლიტიკური რუკა (1918-1945 წ.წ.) 57

2.6. პოლიტიკური რუკა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ 60

III ნაწილი. პოლიტიკური გეოგრაფია

3.1. თანამედროვე პოლიტიკური რუკა. სახელმწიფოთა ტიპოლოგია 64

3.2. შიდაპოლიტიკური პროცესების გეოგრაფია 68

3.3. სპარტაშორისო პოლიტიკური პროცესების გეოგრაფია 72

3.4. სპარტაშორისო ორგანიზაციები 76

3.5. პოლიტიკურ-გეოგრაფიული მდებარეობა. გეოპოლიტიკა 80

IV ნაწილი. ეკონომიკური გეოგრაფია

4.1. მუშაობის ზოგადი მახასიათებლები 84

4.2. სოფლის მუშაობის გეოგრაფია 88

4.3. მოპოვებითი მრეწველობა 93

4.4. დაფუძავებითი მრეწველობა 98

4.5. ტრანსპორტის გეოგრაფია 103

4.6. სპარტაშორისო ეკონომიკური კავშირების გეოგრაფია 108

4.7. სპარტაშორისო ტურიზმი 113

4.8. ეკონომიკური განვითარებისა და ცხოვრების დონის გეოგრაფიული სურათი 117

V ნაწილი. მოსახლეობის გეოგრაფია

5.1. მოსახლეობის დინამიკა 122

5.2. მოსახლეობის სტრუქტურა 127

5.3. მიგრაციების გეოგრაფია 132

5.4. მოსახლეობის ტერიტორიული განლაგება. განსახლების ფორმები 137

5.5. ურბანიზაცია და ქალაქების გეოგრაფია 142

5.6. მოსახლეობის რასობრივი შემადგენლობა 147

5.7. ეთნიკური გეოგრაფია 152

ნაწილი VI. კულტურული და სოციალური გეოგრაფია

6.1. ენებისა და დამფარლობების გეოგრაფია 157

6.2. რელიგიების გეოგრაფია 162

6.3. მატერიალური კულტურის გეოგრაფია 167

6.4. სულიერი კულტურის გეოგრაფია 172

6.5. განათლებისა და მეცნიერების გეოგრაფია 177

6.6. ჯანმრთელობის დაცვის გეოგრაფია 181

VII ნაწილი. რეგიონული გეოგრაფია

7.1. მსოფლიოს რეგიონები: ზოგადი მიმოხილვა 185

7.2. ჩრდილოეთი ამერიკა 189

7.3. დასავლეთი ევროპა 194

7.4. ცენტრალური ევროპა 199

7.5. ჩრდილოეთი ევროპა 204

7.6. სამხრეთი ევროპა 209

7.7. სამხრეთ-აღმოსავლეთი ევროპა 214

7.8. რუსეთი და აღმოსავლეთი ევროპა 219

7.9. სამხრეთი კავკასია და ცენტრალური აზია 224

7.10. ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი აფრიკა 229

7.11. სამხრეთი აზია 234

7.12. აღმოსავლეთი აზია 239

7.13. სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზია 244

7.14. ავსტრალია და ოკეანეთი 249

7.15. ტროპიკული აფრიკა 254

7.16. ლათინური ამერიკა 259

VII ნაწილი. რეგიონული გეოგრაფია

7.1. მსოფლიოს რეგიონები: ზოგადი მიმოხილვა

რეგიონებად დაყოფის ზოგადი პრინციპები

გეოგრაფიის ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანა გეოგრაფიული რეგიონების (რაიონების) გამოყოფა ანუ დარაიონებაა. დარაიონებას საფუძვლად უდევს პრინციპი, რომ გამოყოფილი რეგიონი ტერიტორიულად უწყვეტი, ერთიანი მთლიანი ერთეული უნდა იყოს იმ ელემენტების მიხედვით, რომელიც დარაიონების კრიტერიუმად იქნა აღებული და, ამავე დროს, განსხვავებულად სხვა ტერიტორიებისგან. დარაიონება შეიძლება იყოს როგორც მარტივი, ისე კომპლექსური. მარტივი დარაიონების დროს რეგიონის გამოყოფის კრიტერიუმად აღებულია ერთი კონკრეტული ელემენტი, კერძოდ, რომელიმე ფიზიკურ-გეოგრაფიული ან საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული მოვლენა. შესაბამისად, ღვინდება ამ მოვლენის გავრცელების რაიონები. კომპლექსური დარაიონებისას კი რაიონის გამოყოფის კრიტერიუმად რამდენიმე ელემენტი აირჩევა და მათს საფუძველზე კომპლექსური რაიონები გამოიყოფა. კომპლექსური ფიზიკურ-გეოგრაფიული რაიონის მაგალითია ბუნებრივ-ტერიტორიული კომპლექსები, ხოლო საზოგადოებრივ-გეოგრაფიულისა – სოციალურ-ეკონომიკური ტერიტორიული სისტემები.

დედამიწის ტაქსონომიურად ყველაზე ზედა კომპლექსური რაიონები მსოფლიო ხმელეთი და მსოფლიო ოკეანეა. მსოფლიო ხმელეთის დაყოფა მომდევნო ტაქსონომიური დონეების

ნახ. 7.1.2. აღმოსავლეთი ვეროპა. უკრაინა

რეგიონებად კი უკვე განსხვავებულია, იმისდა მიხედვით, ფიზიკურ-გეოგრაფიულ კრიტერიუმებს ვიღებთ საფუძვლად თუ საზოგადოებრივ-გეოგრაფიულს. ფიზიკურ-გეოგრაფიულად მსოფლიო ხმელეთი იყოფა 6 კონტინენტად – ევრაზია, აფრიკა, ჩრდილოეთი ამერიკა, სამხრეთი ამერიკა, ავსტრალია და ანტარქტიდა. საზოგადოებრივი გეოგრაფიის კუთხით კი უფრო მიღებულია ხმელეთის დაყოფა 6 ქვეყნის ნაწილად: ევროპა, აზია, აფრიკა, ამერიკა, ავსტრალია-ოკეანეთი და ანტარქტიდა.

საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული კრიტერიუმების მიხედვით ქვეყნის ნაწილების დაყოფამ მომდევნო ტაქსონომიური დონის რეგიონებად შეიძლება სულ სხვადასხვა სურათი მოგვცეს, იქიდან გამომდინარე, რომელ საზოგადოებრივ ელემენტებს ვაქცევთ ყურადღებას. ცხადია, პოლიტიკურ-გეოგრაფიულ რეგიონებად დაყოფას საფუძვლად უნდა დაედოს პოლიტიკური კურსი, ორიენტაცია, პოლიტიკური კავშირები და როლი მსოფლიოს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ეკონომიკურ-გეოგრაფიული რეგიონების გამოყოფის ძირითადი კრიტერიუმში იქნება ეკონომიკური განვითარების დონე, მეურნეობის სტრუქტურა, საწარმოო კავშირების ხასიათი და ა. შ. ისტორიულ-კულტურული რეგიონების გამოყოფისას მთავარი ყურადღება ეთმობა კულტურის მსგავსება-განსხვავებას, რაც თავის მხრივ ისტორიული განვითარებისა და მოსახლეობის ეთნიკურ-რელიგიური შემადგენლობით არის განპირობებული. დაახლოებით იმავე კრიტერიუმებს ეყრდნობა დარაიონება ცივილიზაციების მიხედვით, ოღონდ აქ განმსაზღვრელი ფაქტორი რელიგიაა.

მსოფლიოს დაყოფა დიდ რეგიონებად, სადაც გამოყოფის კრიტერიუმებში კომპლექსუ-

ნახ. 7.1.1. დასავლეთი ვეროპა. საფრანგეთი

ნახ. 7.1.3. აღმოსავლეთი აზია. იაპონია

რად იქნება გათვალისწინებული ფიზიკურ-გეოგრაფიული, ისტორიულ-პოლიტიკური, სოციალურ-ეკონომიკური, ეთნოკულტურული და რელიგიურ-ცივილიზაციური ფაქტორები, საკმაოდ რთული ამოცანაა. ამიტომ არის, რომ სხვადასხვა წიგნებსა თუ სახელმძღვანელოებში მსოფლიოს რეგიონებად დაყოფის სულ სხვადასხვა სქემებს ვხვდებით. წინამდებარე სახელმძღვანელოში გამოყოფილია მსოფლიოს 15 მთავარი რეგიონი. რეგიონების გამოყოფის ძირითადი კრიტერიუმი იყო ერთმანეთისგან განსხვავება, ხოლო თითოეული მათგანის შიგნით – მსგავსება ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობების, ეკონომიკური მაჩვენებლების, ისტორიულ-პოლიტიკური განვითარების, მოსახლეობის ეროვნული და რელიგიური შემადგენლობის, კულტურული და ცივილიზაციური კუთვნილების მიხედვით. ცხადია, ყველა კრიტერიუმის თანაბრად გათვალისწინება შეუძლებელია, მაგრამ აუცილებელია, რომ რეგიონი ტერიტორიულად ერთიანი, უწყვეტი იყოს. ამის გამო ერთსა და იმავე გეოგრაფიულ რეგიონში შეიძლება ეკონომიკურად და კულტურულად ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული ქვეყნები მოხვდნენ.

კითხვები

1. რა პრინციპი უნდა იყოს დაცული დარაიონების დროს?
2. რა განსხვავებაა მარტივ და კომპლექსურ დარაიონებას შორის?

დავალება

აირჩიეთ რომელიმე ქვეყნის ნაწილი (ევროპა, აზია, აფრიკა ან ამერიკა) და სცადეთ მისი დარაიონება პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურულ-ცივილიზაციური ფაქტორების მიხედვით.

მსოფლიოს ძირითადი რეგიონები

წინამდებარე სახელმძღვანელოში მსოფლიოს 15 მთავარი რეგიონია გამოყოფილი:

1. ჩრდილოეთი ამერიკა. ცნება „ჩრდილოეთი ამერიკა“ ფიზიკურ-გეოგრაფიული და საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული თვალსაზრისით სხვადასხვაგვარია. ფიზიკურ-გეოგრაფიული მნიშვნელობით იგი ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტს აღნიშნავს და ცენტრალურ ამერიკასა და ვესტ-ინდოეთსაც მოიცავს, სამხრეთით კი პანამის ყელამდე ვრცელდება. საზოგადოებრივ-გეოგრაფიული (ისევე როგორც ისტორიული, პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ ეთნოკულტურული) თვალთახედვით ჩრდილოეთი ამერიკა იგივე ანგლოამერიკაა, რომელიც მხოლოდ ორ ქვეყანას – ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და კანადას აერთიანებს. ამ საზღვრებშია წარმოდგენილი ეს რეგიონი ჩვენს სახელმძღვანელოშიც.

2. დასავლეთი ევროპა, როგორც რეგიონი, რამდენიმე მნიშვნელობით მოიაზრება. XX საუკუნის 50-80-იან წლებში ევროპის ყველა სოციალისტურ ქვეყანას აღმოსავლეთ ევროპას მიაკუთვნებდნენ, ხოლო ყველა კაპიტალისტურს – დასავლეთ ევროპას. არსებობდა დასავლეთ ევროპის სხვა გაგებაც, სადაც ამ ცნებაში დასავლეთი და ცენტრალური ევროპის კაპიტალისტური ქვეყნები იგულისხმებოდა, ჩრდილოეთ ევროპის (სკანდინავიის) და სამხრეთ ევროპის (ესპანეთი, პორტუგალია, იტალია, საბერძნეთი) გამოკლებით. წინამდებარე წიგნში დასავლეთი ევროპა განიხილება მისი ვიწრო მნიშვნელობით, რომელიც ამჟამად ყველაზე უფრო მიღებულია და ბრიტანეთის კუნძულებს, საფრანგეთსა და ბენილუქსის ქვეყნებს აერთიანებს.

ნახ. 7.1.4. სამხრეთი აზია. ინდოელები

3. ცენტრალური ევროპა მოიცავს, ერთი მხრივ, ე. წ. გერმანულ ევროპას (გერმანია, შვეიცარია, ავსტრია), ხოლო მეორე მხრივ, ყოფილი სოციალისტური სამყაროს ნაწილს – დასავლეთსლავურ ქვეყნებს (პოლონეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი) და უნგრეთს. ერთ რეგიონში მათი გაერთიანება განპირობებულია როგორც გეოგრაფიული, ისე ისტორიულ-პოლიტიკური და კულტურულ-ცივილიზაციური ფაქტორების ერთობით ან მსგავსებით.

4. ჩრდილოეთი ევროპა, ტრადიციულად, სკანდინავიის სახელმწიფოებსა (ნორვეგია, შვედეთი, დანია, ფინეთი) და ისლანდიას გულისხმობდა. ამჟამად ჩრდილოეთ ევროპას მიაკუთვნებენ აგრეთვე ბალტიის ქვეყნებს, ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებს: ესტონეთს, ლატვიასა და ლიტვას. რეგიონის ქვეყნებს ბევრი საერთო აქვთ ისტორიული, ეთნოკულტურული და რელიგიური თვალსაზრისით.

5. სამხრეთი ევროპა ერთიანი გეოგრაფიული, ისტორიულ-კულტურული და ეთნოკონფესიური რეგიონია, რომლის შემადგენლობაში შედის პირინეისა და აპენინის ნახევარკუნძულების სახელმწიფოები – ესპანეთი, პორტუგალია და იტალია, აგრეთვე რამდენიმე მიკროსახელმწიფო.

6. სამხრეთ-აღმოსავლეთი ევროპა აერთიანებს ბალკანეთისა და ადრიატიკის სახელმწიფოებს (რუმინეთი, ბულგარეთი, საბერძნეთი, ალბანეთი, ყოფილი იუგოსლავიის ქვეყნები), რომელთაგან ყველა (საბერძნეთის გარდა) სოციალისტური სისტემის ნაწილი იყო. მიუხედავად ლინგვისტური სხვაობისა (სლავური, რომანული, ბერძნული და ალბანური ენობრივი ჯგუფები), რეგიონის ხალხებისთვის დამახასიათებელია ისტორიული ბედის მსგავსება, ხოლო მათი

ნახ. 7.15. საუნები. ზიმბაბუე. აფრიკა

დიდი უმრავლესობისთვის – რელიგიურ-ცივილიზაციური (მართლმადიდებლობა) ერთობაც.

7. აღმოსავლეთი ევროპა და რუსეთი. აღმოსავლეთ ევროპაში ამჟამად გულისხმობენ ყოფილი საბჭოთა კავშირის სლავურ ქვეყნებს – რუსეთს, უკრაინასა და ბელარუსს, აგრეთვე მოლდოვას. რუსეთის ცალკე გამოყოფა რეგიონის დასახელებაში განპირობებულია იმით, რომ აღმოსავლეთ ევროპის გარდა, იგი მოიცავს ჩრდილოეთ აზიასაც, რომელსაც ქვეყნის მთელი ფართობის თითქმის 3/4 უკავია. რეგიონისთვის დამახასიათებელია ეთნოკულტურული ერთობა (აღმოსავლეთ სლავები) და მართლმადიდებლური ცივილიზაცია, თუმცა სხვა ეთნოკონფესიური ჯგუფების წილი არცთუ მცირეა.

8. სამხრეთი კავკასია და ცენტრალური აზია ორი სხვადასხვა გეოგრაფიული რეგიონია, რომელთაც ერთმანეთთან ცოტა რამ აქვთ საერთო და მათი გაერთიანება პირობითია (მით უფრო, რომ სამხრეთ კავკასიას ბევრი აღმოსავლეთ ევროპას მიაკუთვნებს). საკმაოდ სუსტია კავშირები როგორც სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს, ისე ცენტრალური აზიის სახელმწიფოებს შორისაც. ორივე რეგიონში ერთად სულ 8 სახელმწიფოა. ეს ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები საკმაოდ განსხვავდებიან ერთმანეთისგან პოლიტიკური ორიენტაციით, ეკონომიკის სტრუქტურით, განვითარების დონითა და ცივილიზაციური კუთვნილებით.

9. ახლო აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი აფრიკა სამხრეთ-დასავლეთ აზიას და აფრიკის ჩრდილოეთ ნაწილს აერთიანებს. ორი სხვადასხვა კონტინენტის ცალკეული ნაწილების ერთ რეგიონში გაერთიანება გამოწვეულია ისტორიული, ეკონომიკური, ეთნოკულტურული და რელიგიური ფაქტორებით (ისლამური ცივილიზაცია).

10. სამხრეთი აზია მოიცავს ინდოსტანის სუბკონტინენტს მიმდებარე ტერიტორიებითა და კუნძულებით. რეგიონის შემადგენლობაში 8 სახელმწიფოა, რომლებიც სამ სხვადასხვა ცივილიზაციას (ინდუისტური, ისლამური, ბუდისტური) მიეკუთვნებიან. თუმცა ინდუიზმის დომინანტობა ამკარაა და სამხრეთი აზიაც, ძირითადად ინდოეთთან ასოცირდება.

11. აღმოსავლეთი აზია გამოკვეთილად ინდივიდუალური რეგიონია, რომლის როლიც მსოფლიოში განუხრელად იზრდება, როგორც ეკონომიკური, ისე პოლიტიკური თვალსაზრისით. ხოლო იაპონია, ჩინეთი და სამხრეთი კორეა მსოფლიოს ყველაზე დინამიკურად განვითარებად ეკონომიკურ გიგანტებად მიიჩნევიან. ცივილიზაციურად, აღმოსავლეთი აზია

ნახ. 7.16. ლათინური ამერიკა. ბრაზილიის სანაპირო

ბუდისტურ, დაოსისტურ-კონფუციანისტურ და სინტოისტურ სამყაროს მიეკუთვნება და მთელი რიგი თავისებურებებით ხასიათდება.

12. სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზია ინდოჩინეთის ნახევარკუნძულისა და მალაის არქიპელაგის 11 სახელმწიფოს მოიცავს. რეგიონი პოლიტიკური, ეკონომიკური, ეთნიკური და კონფენსიური მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. ამავდროულად, ეს ინტენსიურად განვითარებადი რეგიონია, ხოლო რამდენიმე ე. წ. ახალმა ინდუსტრიულმა ქვეყანამ წამყვანი პოზიციები დაიკავა მრეწველობის მთელ რიგ დარგებში.

13. ავსტრალია და ოკეანეთი, როგორც რეგიონი, ავსტრალიის კონტინენტსა და წყნარი ოკეანის სამხრეთ-დასავლეთ და ცენტრალურ ნაწილში გაფანტულ ათასობით კუნძულს (ოკეანეთს) აერთიანებს. მიუხედავად ცალკეულ ქვეყნებს შორის მკვეთრი ეკონომიკური და კულტურული განსხვავებებისა, ავსტრალია და ოკეანეთი ერთიან რეგიონს ქმნის და სხვა რეგიონებისგან გამორჩეული სახე აქვს.

14. ტროპიკული აფრიკა. ტროპიკული ანუ საპარის სამხრეთი (შავი) აფრიკა მკვეთრად ინდივიდუალური, ერთიანი რეგიონია და მნიშვნელოვნად განსხვავდება ჩრდილოეთ ანუ თეთრი აფრიკისგან. რეგიონის ქვეყნებისთვის დამახასიათებელია ისტორიული ბედის, ეკონომიკური განვითარების, სოციალური და პოლიტიკური პრობლემების მსგავსება, ხოლო კულტურული ერთობა, მკვლევართა ნაწილის აზრით, სრულიად დამოუკიდებელ აფრიკულ ცივილიზაციას ქმნის.

15. ლათინური ამერიკა ვრცელი გეოგრაფიული რეგიონია, რომელიც მოიცავს მთელ სამხრეთ ამერიკის კონტინენტსა და ჩრდილოეთ ამერიკის მნიშვნელოვან ნაწილს. ცივილიზაციურად ეს ერთიანი, მთლიანი სამყარო ესპანურ-პორტუგალიური და ადგილობრივ

ინდიელთა კულტურების შერწყმის შედეგად ჩამოყალიბდა. ლათინური ამერიკის როლი მსოფლიოს ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში მუდმივად იზრდება, ხოლო რეგიონის ზოგიერთი ქვეყანა წარმოების მოცულობით მსოფლიოს უმთავრეს სახელმწიფოებს შორის მოხვდა.

კითხვები

1. რით არის განპირობებული ჩრდილოეთ ამერიკის ცნების განსხვავებული გაგება ფიზიკურ გეოგრაფიასა და საზოგადოებრივ გეოგრაფიაში?
2. რამ გამოიწვია ჩრდილოეთ აფრიკის სუბრეგიონის მოწყვეტა დანარჩენი აფრიკისგან და მისი გაერთიანება სამხრეთ-დასავლეთ აზიასთან?

დავალება

შეადარეთ ერთმანეთს ტექსტში მოცემული რეგიონები, დაადგინეთ მსგავსებები და განსხვავებები მათ შორის და ამის საფუძველზე დააჯგუფეთ ისინი უფრო დიდ რეგიონებად.

ეს საინტერესოა:

• მსოფლიოს რეგიონები მკვეთრად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან ტერიტორიის სიდიდით, მოსახლეობის რაოდენობით, პოლიტიკური მნიშვნელობით, ეკონომიკური განვითარებით, კულტურული გავლენით და სხვ. რეგიონების გამოყოფისას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, თუ რა როლს თამაშობს იგი მსოფლიოში. ევროპა ყველაზე პატარა ქვეყნის ნაწილია (თუ ავსტრალიას არ ჩავთვლით), მაგრამ იგი მსოფლიოს დიდ რეგიონებად დაყოფის ნებისმიერ სქემაში 4-6 ცალკე რეგიონად არის წარმოდგენილი. ამის საპირისპიროდ, აფრიკის რეგიონები, როგორც წესი, ევროპის რეგიონებს დონით ვერ უთანაბრდება და მთელი აფრიკა ერთი ან ორი რეგიონის სახით განიხილება.

მიწის რესურსების თვალსაზრისით. იგი უძლიერესი ქვეყანაა მინერალური (განსაკუთრებით ლითონური) ნედლეულის სახეობებითა და მარაგით. კერძოდ, ბრაზილია მსოფლიოში უდიდეს რკინის მადნის, აგრეთვე მარგანეცის, ქრომიტის, ნიკელის, ტიტანის, ტყვია-თუთიისა და სპილენძის მნიშვნელოვან საბადოებს ფლობს.

მოსახლეობა. ბრაზილიელი ერის ფორმირება მოხდა ევროპელების (მეტწილად პორტუგალიელების), აფრიკიდან შემოყვანილი შავკანიანებისა და ადგილობრივი ინდიელი მოსახლეობის შერევის შედეგად. ქვეყნის მკვიდრი ინდიელი მოსახლეობა, რომლებსაც ასიმილაცია არ განუცდიათ (დაახლოებით 1,5 მლნ. კაცი), დღეს ამაზონიის ჯუნგლებშია გაფანტული. ქვეყანა გამოირჩევა მოსახლეობის ძალიან სწრაფი ზრდის ტემპით. მოსახლეობის დაახლოებით ნახევარი თავმოყრილია ატლანტის ოკეანის ვიწრო სანაპირო ზოლში, რომელსაც ქვეყნის ტერიტორიის მხოლოდ 7% უკავია. ურბანიზაციის დონე ბრაზილიაში 75%-ს აღემატება. ქვეყნისა და მთლიანად სამხრეთ ამერიკის უდიდესი ქალაქია სან-პაულუ (11,6 მლნ. კაცი). სხვა დიდი აგლომერაციებიდან აღსანიშნავია რიო-დე-ჟანეირო (6,2 მლნ. კაცი), სალვადორი, რესიფი, ბელუ-ორიზონტი, პორტუ-ალეგრი და დედაქალაქი ბრაზილია.

ეკონომიკა. ბრაზილია ლათინური ამერიკის ერთ-ერთი ყველაზე განვითარებული ქვეყანაა. ერთობლივი შიდა პროდუქტის მთლიანი მოცულობით იგი მსოფლიოს სახელმწიფოებში 2010 წლის მონაცემებით მეშვიდე ადგილზე იყო. განსაკუთრებით სწრაფად ვითარდება დამუშავებითი მრეწველობის დარგები – მანქანათმშენებლობა (საავტომობილო, საავია-

ციო, გემთმშენებლობა, ელექტროტექნიკა და ელექტრონიკა), მეტალურგია, ქიმიური, ხეცის და მსუბუქი მრეწველობა. შედარებით ნაკლები მნიშვნელობა აქვს სათბობის (ნავთობი, ქვანახშირი) მრეწველობას. სოფლის მეურნეობის მთავარი დარგს წარმოადგენს მიწათმოქმედება. ბრაზილია ყავის, კაკაოს, ბამბის, შაქრის ლერწმის, სოიას, კაუჩუკის, ბანანისა და ფორთოხლის ერთ-ერთი უდიდესი მწარმოებელი და ექსპორტიორია მსოფლიოში. მთავარი მარცვლეული კულტურაა სიმინდი. სოფლის მეურნეობის საერთო პროდუქციის 2/5 მოდის მეცხოველეობაზე (უმეტესად მესაქონლეობასა და მეღორეობაზე). ქვეყნის ეკონომიკის მნიშვნელოვანი დარგებია საზღვაო ტრანსპორტი და უცხოური ტურიზმი.

რაიონები. ბრაზილიაში გამოყოფენ 5 ეკონომიკურ რაიონს, ესენია: 1. სამხრეთ-აღმოსავლეთი; 2. სამხრეთი; 3. ჩრდილო-აღმოსავლეთი; 4. ცენტრალური დასავლეთი; 5. ჩრდილოეთი ანუ ამაზონია.

კითხვები

- რა თავისებურებებით ხასიათდება ბრაზილიელი ერის ფორმირების პროცესი?
- რა ფაქტორებმა განაპირობა ბრაზილიის მეურნეობის სტრუქტურა?

დავალბა

შეადარეთ ბრაზილიის ეკონომიკური რაიონები ერთმანეთს და განსაზღვრეთ მათი ეკონომიკური განვითარების შესაძლო პერსპექტივები.

ეს საინტერესოა:

ლათინური ამერიკის (კერძოდ, მექსიკის და ანდების ქვეყნების) განსახლებისთვის დამახასიათებელი თავისებურებაა მოსახლეობის თავმოყრა მაღალმთიან ზეგნებსა და პლატოებზე. მსოფლიოს უდიდესი ქალაქი მეხიკო ზღვის დონიდან 2300 მეტრზე მდებარეობს (უფრო მაღლა, ვიდრე სვანეთის სოფელი უშგული, რომელიც ევროპის ყველაზე მაღალ დასახლებად ითვლება). ბოლივიის დედაქალაქი ლა-პასი (ესპანურად შშვიდობა) კი ზღვის დონიდან საოცარ სიმაღლეზე — 3200-4100 მეტრზე მდებარეობს. ეს ერთადერთი მილიონიანი ქალაქია, რომელიც ამ სიმაღლეზე წარმოიშვა. აქ ჰაერი იმდენად გაიშვიათებულია, რომ პირველად მოხვედრილი ადამიანი თავს ცუდად გრძნობს. ჟანგბადის ნაკლებობა ცეცხლის გავრცელებას ხელს უშლის, რის გამოც ლა-პასში სახანძრო დაცვის სამსახურის არსებობის საჭიროება არ არის.

